PODSTAWY PRAWA AUTORSKIEGO

na tle innych praw własności intelektualnej

Joanna Hetman-Krajewska

Wolters Kluwer

PODSTAWY PRAWA AUTORSKIEGO

na tle innych praw własności intelektualnej

Joanna Hetman-Krajewska

Zamów książkę w księgarni internetowej
profinfo.pl
księgarnia internetowa

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2025

Stan prawny na 10 listopada 2025 r.

Wydawczyni
Monika Pawłowska

Redaktorka prowadząca
Paulina Staniszewska-Chudzik

Opracowanie redakcyjne
Trzy kropki Joanna Maź

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Joanna Hetman-Krajewska, 2025
This edition © Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2025

ISBN 978-83-8390-764-2

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Zarządzania Prawami Autorskimi i Treściami
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 692 477 076
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów 7

Wstęp 9

Rozdział 1
Prawo własności intelektualnej – zagadnienia ogólne 11

Rozdział 2
Prawo autorskie – podstawowe zagadnienia 30

Rozdział 3
Przedmiot prawa autorskiego 43

Rozdział 4
Podmiot prawa autorskiego 57

Rozdział 5
Treść prawa autorskiego 71

Rozdział 6
Dozwolony użytek chronionych utworów 78

Rozdział 7
Czas trwania autorskich praw majątkowych 137

Rozdział 8
Umowy prawa autorskiego – zagadnienia ogólne 142

Rozdział 9
Umowy prawa autorskiego – zagadnienia szczegółowe 162

Rozdział 10
Prawa pokrewne 189

Rozdział 11
Zbiorowy zarząd prawami autorskimi i prawami pokrewnymi 206

Rozdział 12
Ochrona praw autorskich 225

Rozdział 13
Dobra osobiste związane z własnością intelektualną 238

Rozdział 14
Prawna ochrona baz danych 247

Rozdział 15
Prawo własności przemysłowej – podstawowe zagadnienia 258

Rozdział 16
Ochrona przed nieuczciwą konkurencją 283

Bibliografia 305

WSTĘP

Ta książka powstała z praktycznej potrzeby. Kiedy podjęłam się uczenia przedmiotu ochrona własności intelektualnej studentów niebędących adeptami prawa, zachodziłam w głowę, w jaki sposób osobom nieznającym podstaw cywilistyki przedstawić zagadnienia dotyczące skomplikowanej dziedziny, jaką jest prawo własności intelektualnej. Wychodząc z tej potrzeby, zaczęłam tworzyć materiały mające w jak najbardziej przystępny sposób przedstawić obszerne pole zagadnień dotyczących tej dziedziny prawa, a także niektóre podstawowe kwestie prawa cywilnego niezbędne do prawidłowego zrozumienia regulacji prawnych z zakresu prawa własności intelektualnej. W efekcie stworzone przeze mnie materiały przełożyły się na książkę, której pierwsze wydanie ukazało się w 2005 r. Od tamtej pory książka miała wiele dodruków i nadal pojawia się jako zalecana literatura w spisach lektur do przedmiotu ochrona własności intelektualnej. Zmiany w obszarze prawa własności intelektualnej, jakie zaszły w ciągu ostatnich kilkunastu lat, wymogły gruntowną aktualizację publikacji, która w efekcie doprowadziła do stworzenia nowej pozycji.

Istotą tej książki jest prostota, a jej celem – takie przedstawienie obszernego wszak materiału, by ułatwić jego przyswojenie. Dlatego nie ma tu zbędnych słów, w wyjaśnieniach ograniczam prawniczy, niezrozumiały dla większości odbiorców metajęzyk do minimum, zaś poszczególne zagadnienia podane są w sposób hasłowy, w tym z wykorzystaniem tabel i wykresów. Celowo pomijam również doktrynalne spory, licznie występujące w prawie własności intelektualnej – celem tej publikacji jest bowiem, jak wskazuje tytuł, omówienie zagadnień o charakterze podstawowym. Bardziej dociekliwych odbiorców odsyłam do obszernej literatury przedmiotu.

wrzesień 2025 r.

Joanna Hetman-Krajewska

Rozdział 1

PRAWO WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ – ZAGADNIENIA OGÓLNE

Prawo własności intelektualnej jako dziedzina prawa

Poczynając od przełomu XVIII i XIX w., wraz z rozwojem myśli naukowej i technicznej, twórczości literackiej i artystycznej, kształtowaniem się zasad nowoczesnego obrotu handlowego, a także coraz bardziej podmiotowym postrzeganiem osoby twórcy, w prawodawstwie europejskim i północnoamerykańskim pojawia się nowa dziedzina – prawo własności intelektualnej. Od innych obszarów prawa odróżnia ją przedmiot regulacji, jakim jest własność intelektualna, obejmująca m.in. utwory i wynalazki, zaś w miarę rozwoju tej dziedziny rozciągająca się na kolejne obszary, m.in. artystyczne wykonania, znaki towarowe, bazy danych.

Własność materialna a własność intelektualna

Własność to najszerzej przez ustawodawcę zakreślone, zbywalne i podlegające dziedziczeniu prawo podmiotowe bezwzględne (skuteczne *erga omnes*, czyli „wobec wszystkich", co oznacza, że każdy ma obowiązek respektowania uprawnień innego podmiotu).

Stosunki własnościowe albo quasi-własnościowe (z zakresu własności intelektualnej) – relacje prawne między uprawnionym (właścicielem) a potencjalnie nieograniczoną liczbą innych podmiotów prawa, na których treść składa się z jednej strony skuteczne wobec wszystkich (*erga omnes*) uprawnienie właściciela do poszanowania jego praw własnościowych, z drugiej zaś odpowiadający temu uprawnieniu obowiązek pozostałych podmiotów do takiego zachowania (powstrzymania się przed działaniami mającymi na celu wkroczenie w monopol właściciela bez jego zgody). Relacje prawne z zakresu własności intelektualnej są zbudowane na modelu własnościowym, jednak często określa się je jako quasi-własnościowe, gdyż w przeciwieństwie do własnościowych nie mają za przedmiot rzeczy materialnych, lecz dobra niematerialne.

Stosunki zobowiązaniowe – relacje prawne pomiędzy co najmniej dwoma wskazanymi konkretnie podmiotami, z których wynikające uprawnienia jednej ze stron i odpowiadające im obowiązki drugiej strony są skuteczne jedynie między tymi stronami (*inter partes* – „między stronami"); źródłem stosunku zobowiązaniowego może być: 1) umowa (stosunki zobowiązaniowe *ex contractu*), np. umowa licencyjna o korzystanie z utworu literackiego, 2) delikt, czyli czyn niedozwolony (stosunki zobowiązaniowe *ex delicto*), np. wydrukowanie przez wydawnictwo i wprowadzenie do obrotu handlowego egzemplarzy powieści stworzonej przez amerykańskiego pisarza, bez uzyskania zgody autora, co stanowi naruszenie autorskich praw majątkowych.

Własność:
1) dobra materialne (synonimy: rzeczy; mienie; własność materialna),
2) dobra niematerialne (synonimy: własność niematerialna; własność intelektualna).

erga omnes – łac. „wobec wszystkich"
inter partes – łac. „między stronami"

Własność intelektualna oznacza prawo podmiotowe o charakterze quasi-własnościowym (bezwzględnie obowiązujące, czyli skuteczne *erga omnes*), odnoszące się do rezultatów umysłowej twórczości człowieka (dóbr intelektualnych o charakterze niematerialnym, np.: utworów literackich, artystycznych wykonań, wynalazków, znaków towarowych, wzorów użytkowych). Rezultaty te pojawiają się w różnych dziedzinach, takich jak: przemysł, kultura, sztuka, nauka. Z tego względu, przyjmując za kryterium rodzaj twórczości, możemy wyróżnić m.in. następujące rodzaje własności intelektualnej:
1) własność przemysłowa,
2) własność artystyczna,
3) własność naukowa,
4) własność literacka.

Prawo podmiotowe – wynikająca ze stosunku prawnego wiązka możliwych do realizacji uprawnień przysługująca podmiotowi prawnemu (osobie) w stosunku do danego dobra chronionego prawem oraz odpowiadająca tym uprawnieniom treść obowiązków innych osób.

Podział praw podmiotowych:

1. Ze względu na stopień ochrony danego prawa (tzn. skuteczność wobec wszystkich lub tylko względem oznaczonego podmiotu):
   1) **bezwzględne** (skuteczne *erga omnes*) – prawa podmiotowe skuteczne przeciwko każdej osobie; odpowiednikiem tych praw są obowiązki nieograniczonej liczby osób do biernego zachowania się, tj. do powstrzymania się od działań naruszających prawo podmiotowe; do praw bezwzględnych zalicza się: prawa osobiste, prawa rzeczowe, prawa na dobrach niematerialnych, prawo do spadku, niektóre prawa rodzinne;
   2) **względne** (skuteczne *inter partes*) – prawa podmiotowe skuteczne przeciwko oznaczonej osobie lub oznaczonym osobom; odpowiednikiem tych praw jest obowiązek tych osób określonego zachowania się (działania lub zaniechania); do praw względnych należą: wierzytelności (wynikające z umów lub czynów niedozwolonych, tzw. deliktów), niektóre prawa rodzinne.
2. Ze względu na to, czy są bezpośrednio uwarunkowane interesem ekonomicznym podmiotu uprawnionego, czy też nie:
   1) **majątkowe** – co do zasady zbywalne prawa podmiotowe o charakterze bezwzględnym albo względnym, bezpośrednio uwarunkowane interesem ekonomicznym podmiotu uprawnionego; prawa majątkowe dzieli się na:
      a) **prawa rzeczowe** – prawa o charakterze bezwzględnym, których przedmiotem jest rzecz (prawo własności, użytkowanie wieczyste, ograniczone prawa rzeczowe),
      b) **wierzytelności** – prawa wierzyciela o charakterze względnym do żądania od dłużnika pewnego zachowania się, zwanego świadczeniem;
   2) **niemajątkowe** – niezbywalne prawa podmiotowe o charakterze bezwzględnym albo względnym, niebędące bezpośrednio uwarunkowane interesem ekonomicznym podmiotu uprawnionego; wyróżnia się:
      a) **prawa osobiste** – prawa, które przysługują osobie fizycznej lub prawnej w celu ochrony jej dóbr osobistych, takich jak: zdrowie, wolność, cześć, nazwisko; do tej grupy zalicza się należące do praw na dobrach niematerialnych prawa chroniące tzw. dobra osobiste twórcy (np. autorskie prawa osobiste),
      b) **prawa rodzinne** – prawa wynikające ze stosunków rodzinnych, z małżeństwa lub pokrewieństwa albo ze stosunków ukształtowanych na wzór stosunków rodzinnych, tj. opieki lub kurateli, jeżeli mają charakter niemajątkowy.

Treść prawa własności (pozytywna strona własności):

1) uprawnienia do korzystania z rzeczy (do posiadania, używania, pobierania pożytków i dokonywania dyspozycji faktycznych – zużycia, przetworzenia, zniszczenia),
2) uprawnienia do rozporządzania przedmiotem własności (wyzbycia się prawa oraz obciążenia go ograniczonymi prawami rzeczowymi).

Prawo własności intelektualnej (prawo na dobrach niematerialnych) – dział prawa cywilnego zawierający regulacje prawne dotyczące dóbr niematerialnych o charakterze intelektualnym. Poszczególne regulacje prawne dotyczą bardziej szczegółowo wyodrębnionych dóbr intelektualnych, wśród których wyodrębniamy:

1) **dobra niematerialne (intelektualne) będące wynikiem twórczości artystycznej, naukowej i literackiej** (utwory, przedmioty praw pokrewnych: artystyczne wykonania, fonogramy i wideogramy, nadania programów radiowych i telewizyjnych, pierwsze wydania, wydania naukowe i krytyczne, publikacje prasowe rozpowszechniane w ramach świadczenia usług drogą elektroniczną),
2) **dobra niematerialne (intelektualne) należące do tzw. własności przemysłowej** (wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, znaki towarowe, topografie układów scalonych, oznaczenia geograficzne, odmiany roślin),
3) **dobra niematerialne (intelektualne) związane z obrotem gospodarczym** (know-how, tajemnica przedsiębiorstwa, firma, nazwa przedsiębiorstwa, nazwy domen internetowych, renoma, prawo do klienteli),
4) **dobra niematerialne (intelektualne)** ***sui generis*** (bazy danych).

Podstawowe cechy prawa własności intelektualnej:

1) **przedmiot ochrony**: kryterium, dla którego dział ten został wyodrębniony, jest przedmiot ochrony, czyli dobro niematerialne o charakterze intelektualnym,
2) **ukształtowanie praw uprawnionych**: ukształtowanie praw uprawnionych (np. twórców, wynalazców) jako cywilnych praw podmiotowych bezwzględnych chroniących interesy majątkowe i osobiste podmiotów uprawnionych.

Podział prawa własności intelektualnej:

1. **Prawo własności literackiej, artystycznej i naukowej**:
   a) prawo autorskie,
   b) ochrona praw pokrewnych.
2. **Prawo własności przemysłowej**:
   a) prawo patentowe (wynalazcze),
   b) prawo wzorów użytkowych,
   c) prawo wzorów przemysłowych,
   d) prawo znaków towarowych,
   e) prawo oznaczeń geograficznych,
   f) prawo topografii układów scalonych,
   g) prawna ochrona odmian roślin.

3. **Prawo własności intelektualnej związane z obrotem gospodarczym**: ochrona know-how, ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa, ochrona prawa do firmy, ochrona prawa do nazwy przedsiębiorstwa, ochrona prawa do nazwy domeny internetowej, ochrona renomy, ochrona prawa do klienteli, ochrona przed czynami nieuczciwej konkurencji.
4. **Prawo własności intelektualnej *sui generis***: prawna ochrona baz danych.

Prawo własności intelektualnej jako wyraz kompromisu

Każda gałąź prawa, a nawet każda pojedyncza norma prawna stoi na straży określonych wartości – ma zatem swoje podłoże aksjologiczne[1]. Prawo własności intelektualnej chroni przede wszystkim szeroko rozumianą twórczość człowieka (np. twórczość literacką, naukową, przemysłową), sprawiając, że twórca bądź inny uprawniony podmiot nabywa monopol prawny do eksploatacji danego przedmiotu prawa własności intelektualnej (np. utworu, wynalazku, znaku towarowego, bazy danych). Skonstruowana w ten sposób ochrona prawna stymuluje rozwój wszelkiego rodzaju twórczości, co prowadzi do dalszego rozwoju cywilizacyjnego.

Z drugiej strony prawo własności intelektualnej ma za zadanie zapewnienie społeczeństwu dostępu do wytworów ludzkiej kreatywności, gdyż przedmioty, podlegające ochronie w ramach tej dziedziny prawa, mają szczególny charakter – stanowią element szeroko rozumianej kultury tworzonej przez człowieka (literatury, sztuki, nauki, wzornictwa przemysłowego, wynalazczości, zasad rzetelnego obrotu handlowego itd.). Z tego względu wytwory twórczości człowieka można traktować jako dobro o charakterze społecznym, a dostęp do nich ma za zadanie nie tylko pozytywnie wpływać na człowieka poprzez wywoływanie odczuć estetycznych czy ułatwiać człowiekowi szereg czynności dnia codziennego, ale także stymulować twórczość, rozwój nauki czy wynalazczości.

W efekcie z uwagi na to, że prawo własności intelektualnej strzeże dwóch przeciwstawnych wobec siebie wartości (z jednej strony chroni twórców i twórczość, z drugiej zaś ma zapewnić społeczeństwu dostęp do wytworów ludzkiej kreatywności), wiele zawartych w ramach tej dziedziny prawa uregulowań jest efektem kompromisu pomiędzy nimi. Wspomniany kompromis jest osiągany dzięki różnym narzędziom prawnym, wśród których można wymienić następujące:

1) **ustawowe zdefiniowanie przedmiotów chronionych** przez prawo własności intelektualnej (np. ustawowa definicja utworu w art. 1 u.p.a.p.p.);
2) **konieczność spełnienia określonych formalności dla uaktywnienia ochrony prawnej niektórych przedmiotów praw własności intelektualnej** (np. konieczność dokonania rejestracji wzoru przemysłowego);

[1] Aksjologia (gr. *aksios* – cenny, godny; *logos* – nauka) – dział filozofii zajmujący się rozważaniami na temat wartości, np. wartości moralnych, estetycznych, poznawczych, ekonomicznych.

Publikacja przedstawia podstawowe zagadnienia prawa autorskiego na tle innych praw własności intelektualnej. Autorka omawia m.in.: dozwolony użytek chronionych utworów, czas trwania autorskich praw majątkowych, umowy prawa autorskiego, zbiorowy zarząd prawami autorskimi, ochronę praw autorskich, dobra osobiste związane z własnością intelektualną, prawną ochronę baz danych, prawo własności przemysłowej, ochronę przed nieuczciwą konkurencją.

Atrakcyjny układ i przystępne elementy graficzne, np.: diagramy, schematy, tabele i wykresy ułatwiają zrozumienie przedstawionych zagadnień. Praktycznego charakteru publikacji dodają liczne przykłady z wokandy oraz ciekawostki, które pokazują, jak przepisy prawne działają w rzeczywistych sytuacjach.

Książka przeznaczona jest dla studentów kierunków nieprawniczych uczestniczących w zajęciach z zakresu ochrony własności intelektualnej, a także dziennikarzy, pracowników wydawnictw i przedstawicieli zawodów artystycznych. Ze względu na praktyczny charakter może zainteresować również prawników, którzy zajmują się własnością intelektualną.

Joanna Hetman-Krajewska – radca prawny w Kancelarii Prawniczej Patrimonium w Warszawie, specjalizującej się w prawnej obsłudze twórców, rynku wydawniczego oraz innych podmiotów zaangażowanych w obrót prawami autorskimi; członek Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie oraz Izby Adwokackiej w Warszawie; specjalistka w zakresie prawa własności intelektualnej, ze szczególnych uwzględnieniem prawa autorskiego.

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników dostępnych online
www.lexoteka.pl

9788383907642 W01P01

ISBN 978-83-8390-764-2
9 788383 907642

ZAMÓWIENIA:
INFOLINIA +48 801 044 545
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

CENA 69 ZŁ (W TYM 5% VAT)